SEMNIFICAȚIA ISTORICĂ A RASSM – ENTITATE POLITICĂ ARTIFICIAL CREATĂ ÎN SCOPURI EXPANSIONISTE

THE HISTORICAL SIGNIFICANCE OF THE MOLDAVIAN AUTONOMOUS SOVIET SOCIALIST REPUBLIC-A POLITICAL ENTITY ARTIFICIALLY CREATED FOR EXPANSIONIST PLANS

Valentin BURLACU,
dr. în istorie,, conf. univ.
cercetător științific coordonator,
Institutul de Istorie al USM
ORCID: 0000-0003-1620-9493

CZU: 94(478)"1924/1940"
DOI: 10.46727/c.25-26-10-2024.p98-111

Abstract. The Soviet authorities did not recognize the right of the Romanian population in Bessarabia to unite with Romania. On the occasion of the preparations for the Soviet-Romanian Conference in Vienna, to put pressure on Romania, on February 4, 1924, in Moscow, following the instructions of the Bolshevik leaders, a group of communist emigrants from Romania and Bessarabia wrote a Memorandum on the need to create a Moldovan Soviet Socialist Republic on the left bank of the Nistru River. The creation of a such republic had to generate a whole series of domestic and international consequences. It was conceived as a „political-propagandist factor" to create pretexts for the re annexation of Bessarabia, to shake the „unity of Greater Romania" and to serve „as an additional impetus to the tendency of the new provinces to their national self-determination"; „a strategic breakthrough" of the USSR towards the Balkans and Central Europe"; „a beachhead" of Russian political and military interests in the region. The creation of this Moldovan republic aimed to create a *„Moldovan nation"*, different from the Romanian one. RASSM evolved, from 1924 to 1940, towards the gradual restriction of the characteristics of a state entity, with a formal autonomy, becoming a common region of Ukraine.

Keywords: annexation, autonomy, Bessarabia, factor, republic.

Introducere

Evoluțiile politico-sociale, culturale, economice și militar-strategice ale republicii autonome moldovenești din stânga Nistrului au reprezentat un obiect constant de studiu și dezbateri pentru istoriografie încă din momentul înființării acesteia. Bibliografia problemei distinge între o paradigmă românească și una îngust moldovenistă, aflate, de-a lungul timpului, într-un raport de maximă tensiune. Dacă prima integrează, în mod firesc, moldovenii de la est de Prut și Nistru într-un trunchi comun al tuturor românilor, cea de-a doua tinde să dea o expresie distorsionată originii și profilului lor etnolingvistic, să-i decupeze și să-i singularizeze din peisajul general românesc. Astfel, formarea acestei republici ca fapt istoric și ca problemă a fost analizată, comentată și apreciată din diverse aspecte, pornind de la variatele viziuni, interese și poziții ale celor implicați în acest proces.

Actualitatea temei întrunește toate condițiile indispensabile unei cercetări academice complexe. În primul rând, problema este relevantă din punct de vedere politic în contextul

dezintegrării URSS și declanșării separatismului transnistrean în anii 1989-1992, când teritoriile moldovenești din stânga Nistrului au devenit din nou pentru cercurile proimperiale de la Moscova un „cap de pod", în scopul menținerii efective și permanente a Republicii Moldova în zona de influență a Federației Ruse. În acest context se poate afirma cu certitudine că originile conflictului transnistrean și începuturile îndepărtării celor două maluri ale Nistrului au fost puse odată cu formarea RASSM.

În al doilea rând, problema formării „statalității sovietice moldovenești" este de o extremă importanță teoretico-științifică, deoarece acest proces nu a reprezentat un caz particular, cu caracter local, integrându-se de la un eveniment la altul în alte tendințe și contexte mai largi, vizând atât politica externă a României și relațiile bilaterale sovieto-române cu privire la așa-zisa „problemă basarabeană" (Conferința de la Viena (martie-aprilie) și rebeliunea de la Tatarbunar (septembrie) din anul 1924), cât și politica națională a regimului bolșevic, cu structura federală a Uniunii Sovietice.

De asemenea, întemeierea RASS Moldovenești constituie un caz exemplar de realizare a politicii naționale a regimului bolșevic în procesul mai larg „de strângere-adunare a pământurilor rusești" sub lozinca formării unui stat federal sovietic.

Acest proces se înscrie, la rândul său, în cadrul problematicii europene generale privind dezintegrarea celor trei imperii și formarea de noi state pe baza autodeterminării naționale de după Primul Război Mondial și Revoluția Rusă. Din această perspectivă, se poate privi întemeierea RASSM ca una dintre numeroasele republici sovietice noi de la începutul anilor 1920, (inclusiv Republicile Belarus și Carelo-Fină cu un scop expansionist comun, trasat de Moscova), precum și intențiile urmărite cu înființarea acestei entități statale, de a-i convinge pe moldovenii / românii de dincolo de Nistru de avantajele oferite de regimul sovietic.

Formarea RASSM denotă însă, pe de altă parte, și elemente particulare, prin prezența unui stat național de aceeași etnie dincolo de granița sovietică și personificată de activitatea comuniștilor basarabeni și români, care se impusese cu Memoriul din 4 februarie 1924 pentru crearea unui stat sovietic moldovenesc în stânga Nistrului. De aceea, este necesar de a înțelege interdependența dintre obiectivele conducerii sovietice prin crearea acestei entități în întregul proces de federalizare și motivele specifice ale persoanelor din cadrul grupului de inițiativă în cazul RASSM.

Contextul politic intern și extern

Analiza formării RASSM și a rolului atribuit acesteia în politica URSS față de România, în perioada interbelică, trebuie să pornească de la situația apărută în relațiile sovieto-române la sfârșitul Primului Război Mondial, după izbucnirea revoluției bolșevice din octombrie 1917, și diversele încercări premergătoare realizării acestei creații artificiale în octombrie 1924.

Regimul bolșevic nu a recunoscut dreptul firesc al populației românești din Basarabia de a se uni cu România. Relațiile dintre cele două state, în pofida unor întrevederi și contacte diplomatice, rămâneau a fi blocate și tensionate[1]. Cauzele acestei situații erau nu numai nerecunoașterea de către Guvernul Sovietic a Unirii Basarabiei cu România din 27 martie 1918, dar și sechestrarea tezaurului românesc de autoritățile bolșevice, care fusese evacuat la păstrare în Rusia în 1916, înainte de prăbușirea Imperiului țarist.

[1] A se vedea: ȚÎCU, Octavian. *Problema Basarabiei* și *relațiile sovieto-române* în *perioada interbelică (1919 - 1939)*. Chișinău: Pontos, 2004, 136 p.; PĂDUREAC, Larisa. *Relațiile româno-sovietice (1917 - 1934).* Chișinău: Editura Prut Internațional, 2003, 154 p.

Mai mult decât atât, URSS prin diferite mijloace militare, propagandistice, diplomatice, tindea să reanexeze Basarabia și să exporte revoluția proletară[2].

În realizarea acestor obiective, teritoriul dintre Nistru și Prut, în calitate de provincie românească, recunoscută de Anglia, Franța, Italia și Japonia prin Tratatul de la Paris din 28 octombrie 1920, reprezenta o trambulină sau cap de pod pe itinerarul spre România, Peninsula Balcanică și Europa Centrală. Acest deziderat urma să fie realizat prin intermediul Internaționalei a III-a Comuniste, creată în martie 1919 și reprezenta atunci, „o parte specifică a mașinii sovietice ideologico-politice".

În cuvântarea rostită în ziua încheierii lucrărilor congresului de constituire a Cominternului, V. Lenin, în concordanță cu obiectivul strategic și linia politică a bolșevicilor, declara cu toată încrederea: „Victoria revoluției proletare în toată lumea este asigurată. Se apropie înființarea Republicii Sovietice Mondiale". Dictatura bolșevicilor, instalată în Rusia, era percepută doar ca bază a revoluției mondiale a proletariatului, ca armă și catalizator al procesului revoluționar mondial[3].

Aceastăideologie a constituit baza documentelor fundamentale ale statului bolșevic. În Declarația cu privire laformarea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste,adoptată în decembrie 1922, se spunea explicit că statul nou creat „va constitui bastionul veritabil împotriva capitalismului mondial și pasul decisiv pe calea unirii oamenilor muncii din toate țările în cadrul Republicii Sovietice Socialiste Mondiale"[4].

Pe de altă parte, URSS se străduia să-și ascundă intențiile militariste revanșarde și expansioniste, susținând constant că ar dori să rezolve „chestiunea Basarabiei" pe cale pașnică prin negocieri cu România. În încercarea de a depăși tensiunile din relațiile bilaterale, delegațiile române și sovietice s-au întâlnit în mai multe rânduri: la Varșovia (1921), Genova (1922), Tiraspol (1923)[5]. Rezultatele acestor negocieri au fost de fiecare dată inconsistente, datorită pozițiilor diametral opuse pe care s-au situat cele două părți.

Deja la Congresul al X-lea al partidului (1921), în noile condiții istorice, urmând strategia de lungă durată în „problema națională", bolșevicii, teoretic refractari ideii de a acorda factorului etno-național o pondere însemnată, au înțeles că acest lucru constituia una dintre cele mai importante surse de legitimitate, mai ales din perspectiva faptului că Imperiul țarist neglijase consecvent drepturile culturale și politice ale minorităților. Astfel, scopul central al politicii naționale sovietice era să mențină integritatea teritorială a URSS, să asigure stabilitatea internă și să întărească procesul integrării naționale a părților constitutive.

Logica și conținutul politicii sovietice a naționalităților și obiectivele acesteia, denumită convențional „acțiune afirmativă", cum este cazul românilor din stânga Prutului, odată cu crearea RASSM, prin fabricarea artificială a unei limbi și identități, urmând separarea de partea de bază a etniei, care locuia dincolo de frontiera sovietică, a fost axată pe patru elemente „naționale": crearea teritoriilor naționale; indigenizarea lingvistică, crearea și promovarea elitelor locale; susținerea culturii naționale și promovarea unui federalism unional[6].

---

2 A se vedea: DOBRINESCU, Valeriu Florin. *Bătălia diplomatică pentru Basarabia (1918 - 1940)*. Iași: Editura Junimea, 1991, 180 p.

3 ȘIȘCANU, Ion. RASS Carelă – antecedentul RASS Moldovenești. În*: Studii de Arheologie* și *Istorie.* În *onoarea profesorului Gheorghe Postică/* ed.: Ludmila Coadă, Pavel Parasca. Chișinău: ULIM, 2014, pp. 388-389.

4 *Idem.* RASS Moldovenească –o altă Carelie sovietică în planurile cominterniste ale Rusiei (1924). În *Akademos*, decembrie 2014, nr. 4 (35), p. 79.

5 ROTARI, Ludmila. *Mișcarea subversivă din Basarabia* în *anii 1918 - 1924*. București: Editura Enciclopedică, 2004, pp. 220-221.

6 ȚÎCU, Octavian.*Homo Moldovanus Sovietic. Teorii* și *practici de construcție identitară* în *R(A)SSM (1924 - 1989),* Chișinău: Editura Arc, 2018, pp. 181, 185.

De asemenea, specificul politicii naționale în URSS consta în diseminarea unei logici de imperiu, în care urmau să fie unificate un șir de popoare, dar care, în esență, nu formau o națiune monolită. Acest caracter imperial al modelului de stat național era recunoscut de însuși Stalin, care percepea Uniunea drept un „conglomerat de națiuni sovietice".

Totuși, în cazul RSS Moldovenești a fost vorba de modelul diferit de cel vestic promovat de Uniunea Sovietică, în sensul că statul sovietic a urmărit aici edificarea unei „națiuni" aparte care niciodată nu s-a perceput ca națiune decât, cel mult, într-un sens de corp regional în cadrul Imperiului Rus, pentru a accentua „primordialismul" moldovenesc și diferențierea acestuia față de cel românesc[7]. În acest context, sarcina principală a construcției de stat în RASS Moldovenească era să demonstreze, chiar și formal, dezvoltarea național-culturală a națiunii titulare.

Este de remarcat că „în afara considerentelor de politică externă", „au existat motive suplimentare de creare a republicii". În primul rând, acest fapt „corespundea liniei de relativă politică liberală în privința naționalităților, de la începutul anilor 20", marcată de „crearea unui număr de alte republici autonome" și unionale. După fondarea URSS în 1922, în contextul construcției național-statale a noii entități, s-a început un proces de formare nu numai a republicilor unionale, precum RSS Turkmenă, RSS Tadjikă și RSS Uzbecă, în 1924, dar și a unor republici autonome, regiuni autonome și districte naționale. În anii 1920-1923 au fost formate Republicile Autonome Sovietice Socialiste Başkiră, Daghestană, Carelă, Bureat-Mongolă, Tătară, a Germanilor de pe Volga. În al doilea rând, semnifica „reluarea argumentelor țariste ale unei „națiuni moldovene". În sfârșit, se încadra „foarte bine cu campania Kremlinului împotriva naționalismului ucrainean"[8].

După Congresul al XIII-lea al PC(b) din toată Uniunea, în mediul vârfurilor comuniste se atestă o creștere a preocupărilor de teoretizare în sfera problemei naționale, inclusă ca una din chestiunile centrale și pe agenda Congresului al V-lea Mondial al Cominternului. În ultima perioadă, mișcarea comunistă suferise un puternic recul, datorita măsurilor antibolșevice luate în majoritatea statelor democratice, fapt ce a determinat ca situația generală să fie apreciată de Comintern ca „o stabilizare parțială și vremelnică a capitalismului". În aceste condiții, linia strategică a Internaționalei urmărea aprinderea și stimularea conflictelor naționale cu scopul de a demola, din interior, statele capitaliste.

Diminuarea valului revoluționar în Europa a impus partidul bolșevic să reanalizeze ideea revoluției mondiale, deoarece, după cum se recunoștea, Europa încă nu era pregătită pentru revoluția proletară mondială, însă nici capitalismul mondial nu dispunea de potențialul necesar pentru lichidarea republicii sovietice. Cu toate că, în principiu, nu se nega ideea revoluției proletare, într-o perspectivă pe termen mediu și chiar de lungă durată, s-a propus proletariatului să treacă de la tactica asaltului la asediul capitalismului[9].

Dintre multiplele mijloace și procedee folosite în cadrul asedierii capitalismului mondial, dar luând în calcul eventualitatea extinderii revoluției socialiste, bolșevicii au apelat la înființarea, la granițele cu țările limitrofe, a bazelor de atac pentru Armata Roșie[10].

[7] *Idem.* „Moldovenismul" sovietic și politicile identitare ale URSS în RASSM și RSSM (1924-1991). În: *Fără termen de prescripție. Aspecte ale investigării crimelor comunismului* în *Europa.* Chișinău: Editura Cartier, 2011, pp. 334-336.

[8] MEURS, Wan Petrus. *Chestiunea Basarabiei în istoriografia comunistă.* Chișinău: Editura Arc, 1996, pp. 100, 136.

[9] ȘIȘCANU, Ion. *RASS Carelă – antecedentul RASS Moldovenești, op. cit.*, p. 391.

[10] *Idem. RASS Moldovenească –o altă Carelie sovietică în planurile cominterniste ale Rusiei, op.*

România, după cum bine se știe, era vecina Rusiei sovietice. Pentru a merge să susțină sau să provoace revoluția în țările europene dezvoltate, Armata Roșie trebuia să treacă prin România și/sau Polonia. Prin urmare, Basarabia era sortită să stea în calea „puternicului torent revoluționar”[11].

În acel moment, Basarabia trecea după Unire la adăpostul statului român, printr-un amplu proces de integrare plenară și prefaceri radicale în toate sferele vieții social-economice, politice și spirituale a României întregite, în cadrul unui regim parlamentar democratic și sistem multipartinic[12]. Concomitent, Rusia sovietică, după un război civil istovitor, statornicirea și consolidarea unui regim totalitar, izolare pe arena internațională și cu o politică externă expansionistă, treptat, începând cu anul 1924 trecea printr-o etapă de recunoaștere pe plan internațional de Marile Puteri. În acest context, diplomația sovietică preia în relațiile cu România o atitudine din ce în ce mai dură, rezervând în arsenalul său chiar și folosirea forței armate, nu numai pentru a reanexa Basarabia, dar și a exporta revoluția proletară în plan mondial, în primul rând, în zonele apropiate.

Mesajul pe care Sovietele îl transmiteau astfel Bucureștiului era cât se poate de transparent: timpul cedărilor a trecut, Moscova revine în forță în politica internațională și va aborda cu intransigență problema Basarabiei[13].

Totuși, în perioada respectivă, regimul bolșevic nu avea suficiente forțe pentru a „soluționa” problema Basarabiei prin metode specifice marilor puteri expansioniste, din care cauză se limita la aţâţarea populației basarabene la acțiuni ostile autorităților române, prin agentura lor, care susținea elementele alogene în lupta lor subversivă în ținut, lansând lozinci despre formarea RASSM și unirea ei cu Basarabiei, implicit cu Uniunea Sovietică. De asemenea, drept instrumente de realizare a acestor obiective în practică erau rebeliunile sau insurecțiile inspirate din exterior cu ajutorul mașinăriei cominterniste, exploatarea factorului minorităților naționale. România, ca țară vecină Uniunii Sovietice, era prima în calea infiltrării în Balcani și de aceea situația din acest stat urma a fi destabilizată.

Astfel, entitatea autonomă transnistreană a fost formal concepută ca un embrion de stat moldovenesc, un pivot în jurul căruia să graviteze speranțele de mai bine ale Basarabiei, momind locuitorii acesteia cu o statalitate distinctă, redobândită în anii revoluției democratice, dar jertfită pe altarul unității naționale cu România. Se sconta ca în noile condiții ale „stabilizării relative a capitalismului” pe calea contagiunilor bolșevice Moscova să redobândească Basarabia[14]. În lumina acestui scop strategic, republica moldovenească se cuvenea să dobândească oficial o formă specifică de expansiune – să reprezinte *un far luminos,* o *stea călăuzitoare* pentru populația Basarabiei.

În același timp, pe agenda de lucru a ameliorării relațiilor bilaterale sovieto-române era pregătirea pentru desfășurarea conferinței de la Viena, programată pentru sfârșitul lunii martie-începutul lunii aprilie 1924.

---

cit., p. 79.

11 *Ibidem*, p. 84.

12 Vezi: SUVEICĂ, Svetlana. *Basarabia în primul deceniu interbelic (1918 - 1928): modernizare prin reforme*. Chișinău: Editura Pontos, 2010, 230 p.; AGRIGOROAIEi, Ion, PALADE, Gheorghe. *Basarabia în cadrul României întregite 1918 - 1940.* Chișinău: Universitas, 1993, 260 p.; COJOCARU, Gheorghe E. *Integrarea Basarabiei în cadrul României (1918 - 1923).* București: Editura Semne, 1997, 230 p.; ENCIU, Nicolae. În componența României Întregite. Basarabia și basarabenii de la Marea Unire la notele ultimative sovietice. București-Brăila: Editura Academiei Române, 2018, 320 p.

13 DOBRINESCU, Valeriu F. *Bătălia diplomatică pentru Basarabia (1918 - 1940).* Iași: Editura Junimea, 1991, p. 96.

14 STAN, Apostol. Basarabia și Cominternul. În: *Destin Românesc*, 2002, nr. 4, p. 83.

La 3 martie 1924, în cadrul şedinţei Biroului Politic al PC(b) din toată Uniunea, au fost aprobate directivele delegaţiei sovietice la negocierile sovieto-române de la Viena care prevedeau, în primul rând, refuzul categoric al URSS de a recunoaşte drepturile României asupra Basarabiei şi necesitatea desfăşurării unui plebiscit în aceasta provincie[15].

Pentru moment însă partea sovietică, în scopul de a exercita presiuni asupra Guvernului României, a lansat, la începutul anului 1924, proiectul creării în stânga Nistrului a unei statalităţi-fantome – Republica Moldovenească, ca germene a unei republici pentru întregul „popor moldovenesc", o parte considerabilă a căruia ar fi zăcut „sub călcâiul ocupanţilor români".

Astfel, pe parcursul pregătirii conferinţei de la Viena, două noi lozinci propagate în presa sovietică atrăgeau atenţia autorităţilor române: cerinţa plebiscitului în Basarabia şi cea a formării unei „republici sovietice moldoveneşti" pe malurile Nistrului. Cerinţa subversivă a plebiscitului avansată de reprezentanţii URSS s-a dovedit a fi piatra de hotar dintre cele două delegaţii, provocând, în consecinţă, eşecul conferinţei şi întârziind, cu un deceniu, stabilirea raporturilor diplomatice bilaterale[16].

De asemenea, prin ideea decupării unei entităţi moldoveneşti cu Basarabia ca parte componentă se urmărea zădărnicirea oricăror intenţii de a se ajunge la vreo înţelegere cu România în litigiul basarabean. În consecinţă, eşecul conferinţei de la Viena dădea câştig de cauză proiectului acestei „republici", prin care pretenţiile sovietice asupra Basarabiei româneşti erau exprimate deschis[17].

După cum remarcă A. Stan, sensul ridicării unei populaţii minoritare la rang de etnie titulară a unei mici şi fantomatice republici autonome rezidă în faptul că statul sovietic pierduse în 1918 Basarabia în cadrul unui proces intern de autodeterminare, pe care cu toate presiunile militare, politice şi diplomatice, precum cel din 1924 de la Viena, n-o putuse smulge de la România, fiindu-i consacrat noul statut prin tratatele de la Paris. Tergiversarea organizării unei autonomii moldoveneşti transnistrene este determinată şi de eşecul politicii sovietice de expansiune revoluţionară cel puţin în România şi Polonia, când seria provocărilor de a destabiliza Basarabia şi a o anexa se încheia cu eşecul din 1924 de la Tatarbunar[18].

În acelaşi context, W.P. Meurs punctează: „După eşecul conferinţei de la Viena şi al revoltei de la Tatarbunar, liderii de la Kremlin puteau utiliza această republică pentru a provoca România. De fapt, crearea republicii de pe malul stâng semnifica o schimbare în politica privitoare la problema Basarabiei: iniţial, leagănul Republicii Moldoveneşti trebuia să fie Basarabia. Crearea Republicii Autonome Moldoveneşti chiar în faţa basarabenilor servea acum la menţinerea guvernului român într-o stare de nesiguranţă şi stimula revolta în Balcani şi România"[19].

Formarea RASSM într-o zonă care nu întrunea condiţiile necesare delimitării unei entităţi „moldoveneşti" a fost o acţiune bazată exclusiv pe raţionamente politice şi expansioniste. Unul dintre aceste raţionamente era perspectiva globalistă a Cominternului, care avea nevoie de instrumentarul potrivit pentru extinderea spaţiului pretinsei revoluţii mondiale. Or, chiar dacă principiul piemontist nu a fost o motivaţie majoră pentru politicile sovietice de construcţie a naţiunilor, într-un caz excepţional – cel al RASS Moldoveneşti – acest principiu a fost raţionamentul de bază al edificării unei republici sovietice. Pentru că Uniunea Sovietică n-a acceptat

15 COJOCARU, Gheorghe. *Cominternul şi originile „moldovenismului". Studiu şi documente*. Chişinău: Editura Civitas, 2009, *doc. 7*, p. 98.

16 *Idem*. *Disputa sovieto-română de la Viena 27 martie - 2 aprilie 1924*. Chişinău: Litera, 2018, p. 8.

17 *Ibidem,* p. 8.

18 STAN, Apostol. Basarabia şi Cominternul, op. cit., p. 79.

19 MEURS, Van Petrus. *Chestiunea Basarabiei în istoriografia comunistă, op. cit.,* p. 100.

unirea Basarabiei cu România, Moscova a exercitat o presiune enormă asupra statului român atât prin organizarea și finanțarea unor acțiuni subversive în această provincie românească, cât și prin specularea problemei basarabene pe arena internațională. În 1924, crearea RASS Moldovenești în cadrul RSS Ucrainene avea la bază intenția de a crea „propriul nostru Piemont", conform declarației lui V. Zatonski, membru al Comitetului Central al PC(b) din Ucraina[20].

De asemenea, formarea RASSM putea fi justificată și din perspectiva mișcării revoluționare din Balcani pentru care autonomia moldovenească trebuia să fie „un model" al construcției și conviețuirii pașnice „a naționalităților care trăiesc amestecate".

Astfel, în ciuda dimensiunilor reduse și a caracterului etnic moldovenesc confuz, nou formata republică sovietică autonomă trebuia să reprezinte un instrument politic și propagandistic multifuncțional în mâinile autorităților sovietice: pentru a accentua diferențele în soluționarea problemei naționale de pe cele două maluri ale Nistrului și între cele două sisteme politice, capitalist și comunist, evident în favoarea celui sovietic; pentru a păstra deschisă problema Basarabiei până la anexarea ei, o idee fixă a Moscovei de-a lungul perioadei interbelice, iar prin asta – a crea presiuni constante asupra statului român; în eventualitatea unor schimbări internaționale majore, pentru a folosi RASSM ca un „cap de pod", „breșă strategică" spre Balcani[21].

Memoriul și obiectivele formării Republicii Moldovenești – cap de pod în planurile expansioniste ale regimului stalinist

Cu ocazia pregătirilor pentru conferința sovieto-română de la Viena, în scopul de a face presiuni asupra României, la 4 februarie 1924, la Moscova, urmând indicațiile liderilor bolșevici de la Kremlin, un grup de emigranți comuniști din România și bolșevici din Basarabia, din care făceau parte G. Kotovski, I. Dic-Dicescu, P. Tkacenko, A. Nicolau ș.a. au întocmit un Memoriu privind necesitatea creării în stânga Nistrului a unei Republici Sovietice Socialiste Moldovenești.

În cadrul discuției pe marginea acestei probleme, raportorul, comunistul român I. Dic-Dicescu, a făcut o introducere în chestiunea Basarabiei, opinând că există două puncte de vedere asupra acestei chestiuni: primul, al lui C. Rakovski, fost președinte al Consiliului Comisarilor Poporului din RSS Ucraineană și la acel moment comisar adjunct al afacerilor străine al URSS și cel de-al doilea, al lui M.M. Litvinov, comisar al poporului pentru afacerile străine al URSS. Conform explicațiilor raportorului, „esența primului punct de vedere se reduce la următoarele: timpul cedărilor URSS în sfera politicii externe a expirat. Basarabia nu trebuie cedată României. La viitoarele negocieri cu România sunt posibile următoarele cazuri: să se ceară României să se conformeze acordului încheiat în 1918 între Averescu și Rakovski, prin care România s-a angajat să evacueze Basarabia pe parcursul a 2 luni; dacă România nu va accepta, să se insiste asupra desfășurării referendumului cu scopul autodeterminării și, în cele din urmă, împărțirii Basarabiei în două părți între Rusia și România. Punctul de vedere al lui Litvinov presupune că dacă România va merge la cedări, trebuie să-i cedăm Basarabia"[22].

În continuarea raportului, I. Dic a pledat pentru poziția lui Rakovski, motivând astfel: „Deoarece onoarea burgheziei române este legată de destinul Basarabiei, cedarea ultimei URSS va însemna capitularea politică a burgheziei române. Totodată, formarea unei regiuni autonome

[20] ȚÎCU, Octavian. *„Moldovenismul" sovietic* și *politicile identitare ale URSS* în *RASSM* și *RSSM (1924-1991), op. cit.,* p. 338.

[21] CJOCARU, Gheorghe. *Cominternul* și *originile „moldovenismului", Studiu* și *documente*. Chișinău: Editura Civitas, 2009, p. 28.

[22] *Ibidem, doc. 1*, pp. 87-88.

în Transnistria va sublinia o dată în plus grija URSS față de naționalități". Mai mult decât atât, în opinia lui, „această regiune va prezenta un obiect de atracție. Iată de ce inițiativa noastră are o mare importanță morală, impunând populația basarabeana să-și îndrepte privirea în partea noastră. Autodeterminarea Basarabiei în legătură cu aceasta va îndemna să procedeze în același fel Bucovina și Transilvania"[23].

O altă problemă asupra căreia s-a convenit a fost cea cu privire la tipul de entitate: regiune sau republică. În mod special, S. Timov, a insistat și a propus să se pledeze anume pentru o Republică Sovietică Socialistă Moldovenească, care „va pretinde la reunirea cu teritoriul de peste Nistru". Conform opiniei lui, „extinderea acestei republici asupra teritoriului basarabean, care se mărginește cu Dobrogea, Bucovina și Galiția, se poate dovedi un factor revoluționarizator în întregii Balcani și, parțial, în Europa Centrală"[24].

Astfel, extinderea revoluției mondiale dincolo de Nistru era, în concepția autorilor proiectului, cărora nu le scăpau totuși nici nevoile de redeșteptare național-culturale și dezvoltarea social-economică a populației moldovenești locale, însăși rațiunea de creare a Republicii Moldovenești.

Documentul final al discuțiilor, rezultat ca „Memoriul cu privire la necesitatea formării Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești" și semnat, la 4 februarie 1924, de cei zece comuniști români și basarabeni este considerat în istoriografia națională drept „punctul de plecare" în procesul de creare a Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești pe malul stâng al Nistrului în componența RSS Ucrainene[25].

De menționat că în grupul de inițiativă nu era niciun moldovean băștinaș din raioanele din stânga Nistrului. Este evident și faptul că fiecare dintre cele două grupuri de semnatari urmărea anumite interese specifice. Bolșevicii basarabeni (G. Kotovski, P. Tkacenko, S. Tinkelman), românofobi fățiși, adepți ai Rusiei sovietice, râvneau la „desprinderea Basarabiei de România" și crearea unei Republici Unionale Moldovenești în componența URSS. La rândul lor, comuniștii români, prin optica cominternistă, visau la exportul revoluției și sovietizarea României, prin crearea unui stat român socialist unitar, care ar include Basarabia și chiar Transnistria.

În „Memoriul..." propriu-zis se face un scurt istoric al destinului Basarabiei după anexarea acesteia la Imperiul Rus, în 1812, și, în mod special, în timpul revoluției rusești din anul 1917, care a condus la destrămarea imperiului multinațional. Autorii documentului, în mod intenționat, falsifică realitățile istorice și condițiile în care armata română a intrat în Basarabia la începutul anului 1918, caracterizând acest act drept o invazie și anexare[26].

În continuare, în culori apocaliptice este caracterizată situația din Basarabia, după cei șase ani de la Unire, în sensul dramatizării destinului istoric al basarabenilor în cadrul României întregite[27].

În opinia comuniștilor basarabeni și români, formarea Republicii Moldovenești trebuia să genereze o serie întreagă de consecințe de ordin intern / din punctul de vedere al intereselor nemijlocite ale URSS / și internațional. În primul rând, „organizarea populației moldovenești într-o entitate politico-administrativă va contribui la creșterea nivelului economic și cultural al populației". Este evident că viitoarei republici i se rezerva un rol aparte în planurile expansioniste ale URSS, nu numai pe termen scurt, ci și pe durată lungă. În al doilea rând, conform acelorași

23 *Ibidem,* p. 88.
24 *Ibidem,* pp. 88-90.
25 MORARU, Anton. Destinul unui document. În: *Cugetul,* 1992, nr. 5-6, pp. 55-56.
26 COJOCARU, Gheorghe. *Cominternul* și *originile „moldovenismului", Studiu* și *documente, op. cit., doc. 3,* p. 92.
27 *Ibidem,* pp. 92-93.

semnatari, „Republica Moldovenească va putea juca același rol de *factor propagandistic*, pe care îl joacă Republica Belarus față de Polonia și cea Carelă față de Finlanda. Ea va focaliza atenția și simpatia populației basarabene și va crea pretexte evidente pentru pretențiile alipirii Basarabiei la Republica Moldovenească. Din acest punct de vedere, devine imperioasă necesitatea de a se forma anume o republică socialistă și nu o regiune autonomă în cadrul URSS. Unirea teritoriilor de pe ambele părți ale Nistrului va servi URSS drept *breșă* strategică față de Balcani / prin Dobrogea / și față de Europa Centrală / prin Bucovina și Galiția, / pe care URSS le va putea folosi drept *cap de pod* în scopuri militare și politice”[28].

La rândul său, notau semnatarii, desprinderea Basarabiei de România va avea o serie de consecințe de ordin internațional, și anume: „1) În primul rând, acest fapt *va clătina unitatea României Mari*, național sudate, și va lovi în autoritatea morală a burgheziei care bravează până în prezent cu realizarea idealului național-românesc. 2) Acest fapt va servi drept un impuls suplimentar tendinței provinciilor noi alăturate / României / spre autodeterminarea lor națională. Iar organizarea / de stat / a minorităților naționale / a bulgarilor, găgăuzilor, / care vor trăi în limitele viitoarei Republici Moldovenești, va servi drept exemplu pentru minoritățile naționale care populează vechiul regat român. 3) Viitoarea reformă agrară din Basarabia trebuie să producă o influență incomparabil de mare asupra mișcării țărănești din România însăși, fără a mai vorbi despre importanța apropierii frontierelor Uniunii Sovietice, care /apropiere /, la rândul ei, va exercita la fel o influență asupra mișcării comuniste și muncitorești din România însăși. 4) Extinderea puterii sovietice asupra teritoriului Basarabiei are o însemnătate cu atât mai mare, cu cât aceasta se mărginește la nord și est cu Bucovina și Galiția, a căror populație ucraineană este completamente de partea RSSU și a URSS, iar la sud – cu Dobrogea, populată de bulgari”[29].

Astfel, ideea formării RSSM, expusă de grupul de inițiativă, se prezenta conducerii partidului bolșevic într-o lumină cât se poate de favorabilă – ea susținea concomitent tendința imperială de „adunare a pământurilor” și perspectiva desfășurării revoluției mondiale.

Procesul de formare a Republicii Moldovenești: scopuri, etape, realizări

Procesul de formare a Republicii Moldovenești pe malul stâng al Nistrului se desfășura în condițiile unei lupte aprige între diferite organe de partid și de stat din URSS și RSS Ucraineană, trecând, în funcție de evoluția situației internaționale, a relațiilor româno-sovietice, a impactului diversiunilor și acțiunilor subversive inspirate de sovietici în Basarabia prin intermediul structurilor cominterniste pentru a o reanexa la URSS și a atitudinii autorităților bolșevice de la Moscova și Harkov, prin mai multe etape distincte. De fapt, înfățișarea finală a Republicii Moldovenești a fost rezultatul unui joc de război între Moscova și Harkov (capitala de atunci a RSS Ucrainene – *n.n.*).

La început, în mediul vârfurilor de partid de la Moscova și Harkov nu exista o unitate de opinii pe marginea proiectului unei Republici Moldovenești în stânga Nistrului, acest subiect generând discuții fierbinți în contradictoriu[30], în primul rând, pentru luarea unei decizii politice. În pofida clarității obiectivelor urmărite, decizia finală de înființare a unei republici moldovenești în stânga Nistrului s-a luat cu dificultate. În primul rând, existau numeroase ezitări legate de statutul viitoarei formațiuni statale: republică unională în componența URSS, republică autonomă în componența Ucrainei sovietice sau doar simplă regiune autonomă, așa cum sus-

[28] *Ibidem,* p. 93.
[29] *Ibidem,* p. 94.
[30] *O istorie a regiunii Transnistrene din cele mai vechi timpuri până* în *prezent. Compendiu*. Chișinău: Editura Civitas, 2007, p. 265.

țineau liderii ucraineni? Știrile care apăreau periodic în presa rusă și ucraineană, în perioada premergătoare oficializării fantomaticei republici, alimentau o stare de confuzie, fiind adeseori contradictorii, inclusiv în ceea ce privește localizarea capitalei (se vehiculau localitățile Ananiev, Birzula, Balta). Aceasta ilustra, în fapt, indecizia care domnea în cercurile politice conducătoare de la Moscova și Harkov[31].

Eșecul Conferinței de la Viena a avut un impact negativ asupra opticii conducerii sovietice de la Harkov față de demersul despre necesitatea formării Republicii Moldovenești, care și-a revizuit imediat atitudinea anterioară față de proiectul acestei entități. Se punctează astfel: „Faptul că autoritățile supreme de partid ucrainene și-au revizuit atitudinea anterioară față de proiectul entității moldovenești imediat după eșecul Conferinței sovieto-române de la Viena ar putea sugera că de la această întâlnire se aștepta că Guvernul Român va accepta o împărțire a Basarabiei în schimbul restituirii tezaurului sechestrat la Moscova”[32].

De asemenea, autoritățile ucrainene vedeau în noua Republică Moldovenească, care urma să fie construită pe teritoriul dintre Bug și Nistru, o amenințare la propriul stat. Iată de ce, inițial, guvernul și organele de partid ucrainene susțineau doar ideea organizării sovietelor naționale moldovenești (sătești, raionale și în cazuri extreme, regionale) și nu a unei republici. Exista temerea că moldovenii ar putea să cuprindă sub influența lor întreaga arie din stânga Nistrului, ceea ce le-ar prejudeca interesele teritoriale ucrainene[33].

Atitudinea refractară, obstrucționistă a liderilor ucraineni față de proiectul Republicii Moldovenești era dictată și de nedorința „de a crea un nou precedent, după Republica Crimeea, care putea genera apariția în serie a altor pretenții de delimitare teritorial-națională, cu efecte contrare nevoii de întărire a Ucrainei ca entitate unitară, strict ierarhizată și centralizată. Apoi, în Ucraina de atunci era în curs de derulare o politică fermă de ucrainizare care părea să nu lase loc altor procese similare de culturalizare națională”, că exista și „temerea ca aceasta să nu devină un fel de pârghie de presiune în mâinile Moscovei în raport cu Harkovul. Și, nu în ultimul rând, nu era clar pentru moment cum se va proiecta delimitarea acestei entități moldovenești asupra relațiilor cu Statul Român de peste Nistru, ce efecte și consecințe va produce”[34].

În pofida rezistenței conducerii ucrainene, în vara anului 1924, anumite interese politice au determinat conducerea bolșevică de vârf să-și schimbe atitudinea în problema statalității românilor transnistreni, a cărei soluționare nu mai putea fi tergiversată. Nu se urmărea însă scopul emancipării naționale și culturale a acestora, ci totul se făcea din interese și calcule politice pentru a se putea vorbi despre legăturile ei cu Basarabia și ca atare se va putea pretinde și lansa drept lozincă permanentă reunirea acesteia cu RASSM.

Eșecul Conferinței de la Viena și, implicit, al tentativelor Moscovei de a organiza un referendum în Basarabia, a impulsionat activitățile ilegale sovietice pentru declanșarea unei mișcări revoluționare în dreapta Nistrului, care să se extindă apoi în restul României. Biroul Politic al CC al PC(b) din toată Uniunea s-a pronunțat definitiv în această chestiune la 29 iulie 1924, când, după discuții controversate a rapoartelor prezentate de G.V. Cicerin, M.V. Frunze și C.G. Rakovski, a adoptat decizia „Cu privire la RSS Moldovenească”, în care se specifica: „A considera necesar, în primul rând, din considerente politice, delimitarea

31 POPA, I., POPA, L. *România, Basarabia* și *Transnistria*. București: Fundația Europeană Titulescu, 2009, pp. 53-54.

32 COJOCARU, Gheorghe. *Cominternul* și *originile „moldovenismului”, Studiu* și *documente, op. cit*., p. 19.

33 Negru, Elena. Formarea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești și evoluția ei social-economică. În *Revista de Istorie a Moldovei*, 2010, nr. 1 (81), p. 162.

34 COJOCARU, Gheorghe. *Op. cit.,* pp. 18-19.

populației moldovenești într-o Republică Autonomă specială în componența RSS Ucrainene și a propune CC al PC din Ucraina să dea directive respective organelor sovietice ucrainene”[35].

Prin urmare, decuparea unei republici a moldovenilor nistreni se înscria în scenariul mai amplu al extinderii și dincolo de Nistru a flăcărilor obsedantei revoluții mondiale. Totuși, caracterul declarat „moldovenesc” al acesteia, și nu „ucrainean”, urma să servească drept un artefact național și ideologic pentru atragerea simpatiilor populației române și a celei minoritare din Basarabia. Acest obiectiv își va găsi în scurt timp expresia în lozinca eliberării și unirii Basarabiei cu RASSM. Accentul pe motivația prioritar politică privind formarea Republicii Moldovenești era și o constatare a faptului că malul stâng al Nistrului nu întrunea condițiile necesare derulării acestui proiect, însă ele puteau fi compensate prin anexarea Basarabiei[36].

Planul acțiunilor concrete pentru înființarea republicii moldovenești aprobat de Biroul Politic al partidului comunist din Ucraina în august 1924, stabilea organizarea și desfășurarea unor manifestări propagandistice pentru acreditarea ideii că inițiativa aparține populației locale, care solicită „crearea unui stat autonom cu scopul de a lichida înapoierea economică și politică a populației moldovenești de pe malul stâng al Nistrului”.

Ca urmare a campaniei dirijate de organele de partid, în scurt timp, pe parcursul celei de-a doua jumătăți a lunii august și primei jumătăți a lunii septembrie 1924, în majoritatea localităților din stânga Nistrului cu populație moldovenească, au fost organizate conform unui scenariu regizat, adunări, mitinguri în cadrul cărora au fost prezentate rapoarte despre „politica națională a partidului bolșevic” și adoptate rezoluții în favoarea creării republicii moldovenești[37].

După cum recunosc chiar istoricii moldoveni, la 21 august 1924, în gazeta „Plugarul roș” a fost publicată prima informație despre manifestările populației „pentru formarea republicii moldovenești”[38]. Primele rezoluții ale adunărilor sătenilor, publicate în presă, trebuiau, în conformitate cu indicațiile secrete ale organelor de partid, să servească drept „experiență” în „munca de viitor”[39].

Însuși faptul că știrile în presă despre o asemenea „voință” a populației moldovenești și-au făcut apariția numai după ce au fost luate hotărâri concrete ale organelor puterii de partid și de stat este o dovadă în plus că, în această problemă, inițiativa nu venea de la populația moldovenească din regiune.

Modul de organizare a manifestațiilor și conținuturile rezoluțiilor adoptate denotă faptul că nu era o „mișcare stihinică” a maselor populare în favoarea creării republicii moldovenești, așa cum încerca să acrediteze istoriografia sovietică, ci de o acțiune bine dirijată de „sus”. Rezoluțiile adoptate în cadrul acestor întruniri erau redactate conform unor calapoade oficiale având ca laitmotiv: „traiul greu în timpul regimului țarist”, „politica națională înțeleaptă a partidului bolșevic”, „condamnarea ocupanților româno-burghezi care au ocupat Basarabia”.

În continuare, cum această mișcare „stihinică” de „jos” a populației moldovenești în

35 GALUȘCENCO, Oleg. Crearea RASSM. În: Revista de Istorie a Moldovei, 1997, nr. 3-4, p. 70.

36 COJOCARU, Gheorghe. *Cominternul* și *originile „moldovenismului”, Studiu* și *documente, op. cit*., 2009, p. 23.

37 A se vedea: *Formarea RSS Moldovenești* și *crearea Partidului Comunist al Moldovei. Culegere de documente* și *materiale*. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1986, *doc. 23-32*, pp. 75-81; *doc. 34-35*, pp. 83-84; doc. *37-38*, pp. 86-87; *doc. 39*, pp. 88-89.

38 KLOBUȚKII, V. S. *Roli peciati MASSR v formirovanii moldavscoi soțialisticescoi nații. 1924 - 1940*. Kișinev, 1976, p. 78.

39 COJOCARU, Gheorghe. *Cominternul* și *originile „moldovenismului”, Studiu* și *documente, op. cit., doc. 31,* p. 145.

favoarea creării unei republici ia amploare și cuprinde toate localitățile din stânga Nistrului, se trece la următoarea etapă a scenariului – „aprobarea" acesteia de organele de partid și de stat locale și expedierea organelor ierarhic superioare cu scopul „să se rezolve cât mai curând chestiunea formării RASSM"[40].

Între timp, la 12-17 septembrie 1924, suferă eșec o nouă tentativă a sovieticilor de a reocupa Basarabia, rebeliunea de la Tatarbunar, desfășurată după un plan de operații aprobat în prealabil de Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste, fidelă crezului bolșevic potrivit căruia „din scânteie va izbucni flacăra".

După ce insurgenții au pus stăpânire pe localitatea Tatarbunar, la 16 septembrie 1924, în cadrul unui miting, Basarabia a fost proclamată Republică Sovietică Moldovenească și s-a cerut reunirea ei cu Uniunea RSS[41]. Atacurile armate ale unor grupuri bolșevice extrem de violente au surprins în prima fază organele de ordine române, care au fost nevoite să apeleze la marinarii flotei de pe Dunăre și armată pentru a pune capăt rebeliunii. Acest fapt, fără îndoială, a accelerat procesul de formare a Republicii Moldovenești.

Sovietul Comisarilor Norodnici al RSS Ucrainene, în ședința din 11 octombrie 1924, examinând raportul prezentat de reprezentantul Comitetului Executiv Gubernial Odesa a înaintat spre aprobarea sesiunii ordinare a CEC din Ucraina propunerea de a forma RASS Moldovenească în componența RSS Ucrainene[42].

La 12 octombrie 1924, CEC al Ucrainei a adoptat hotărârea „Cu privire la crearea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești în componența RSS Ucrainene"[43], în care se constata chiar în preambul existența unui „popor moldovenesc". Conducerea bolșevică își argumenta astfel și pretențiile teritoriale și, concomitent, dreptul de a dispune de soarta acestui popor.

În hotărâre se argumentau motivele și principiile care au stat la baza creării republicii, se determinau hotarele, care încă o dată caracterizează obiectivele expansioniste urmărite prin acest act: stabilindu-se la vest și sud-vest prin granița de stat a Uniunii RSS"[44]. Aceasta presupunea că, din punct de vedere politic, în componența RASS Moldovenească trebuia inclusă și Basarabia (ceea ce se va realiza în 1940).

Caracterul și soarta RASS Moldovenești

Analizând caracterul noii republici, istoricul Gh. Cojocaru apreciază: „Strict istoric, se poate spune că autonomia moldovenească a văzut lumina zilei printr-o naștere artificială. Legitimitatea formării RASSM reprezintă „un fapt îndoielnic"[45], dacă ținem cont de faptul că „românii constituiau doar 31,5% din numărul total al populației RASSM, iar până în 1924 pe teritoriul care a fost inclus în RASSM n-a existat nicio școală românească, n-a apărut niciun ziar

[40] *Formarea RSS Moldovenești* și *crearea Partidului Comunist al Moldovei. Culegere de documente* și *materiale, op. cit., doc. 40,* p. 89; doc. 87, p. 149.

[41] BEREZNEAKOV, N. V., BOBEIKO I. M. ș. a., *Lupta oamenilor muncii din Basarabia pentru eliberarea* și *reunirea ei cu Patria Sovietică (anii 1918 - 1940)*. Chișinău, Cartea Moldovenească, 1976, p. 340.

[42] *Formarea RSS Moldovenești* și *crearea Partidului Comunist al Moldovei. Culegere de documente* și *materiale, op. cit., doc. 47,* p. 100.

[43] *III sessia Vseukrainscogo* Țentralinogo *Ispolinitelinogo Komiteta 8-go sozîva*. Harikov, 1924, pp. 221-222.

[44] *Formarea RSS Moldovenești* și *crearea Partidului Comunist al Moldovei. Culegere de documente* și *materiale, op. cit., doc. 49,* p. 103; COJOCARU, Gheorghe. *Cominternul* și *originile ,,moldovenismului'', Studiu* și *documente, op. cit., doc. 44,* pp. 170-171.

[45] COJOCARU, Gheorghe. *Cominternul* și *originile „moldovenismului", Studiu* și *documente, op. cit.,* p. 28.

românesc, limba bisericii și a administrației a fost rusa ori ucraineana, numărul moldovenilor în structurile de stat și organizațiile de partid și comsomoliste ale RASSM era foarte mic”[46].

În plus, ea va apărea „pe un teritoriu căruia cu greu i s-ar putea adjudeca apartenența la spațiul fostului stat feudal moldovenesc, unit în 1859 cu Muntenia și formând statul român modern”[47]. Și, deși prezentată ca o entitate de stat autonomă, RASSM era, în realitate, „un cap de pod în planurile expansioniste ale URSS în Europa”, care „a evoluat din 1924 până în 1940 în direcția limitării treptate a caracteristicilor proprii unei formațiuni statale, devenind o regiune a Ucrainei”[48].

În aprecierea istoricului Ch. King, în mod special se evidențiază tertipurile regimului bolșevic în realizarea scopurilor expansioniste: „Prima entitate politică moldovenească modernă, republica autonomă înființată în Ucraina în perioada interbelică, a fost creată cu scopul explicit de a sprijini eforturile sovietice de a anexa teritoriul românesc al Basarabiei, care fusese înglobat de Rusia înainte de 1918”, iar „cultivarea unei identități naționale moldovenești, bazate pe o limbă moldovenească autohtonă, avea să fie principalul mijloc în realizarea acestui scop[49]. Astfel, „înființarea RASSM a semnalat cristalizarea unui nou argument împotriva ocupației românești a Basarabiei: ideea că majoritatea populației din Basarabia constituia un grup etno-național separat de cel românesc și că înglobarea lor într-un stat românesc unitar le uzurpase dreptul la autodeterminare națională”[50].

În efortul de a pretinde reunirea „poporului moldovenesc”: „Uniunea Sovietică a început să-și modifice într-un mod cu totul nou pretențiile față de Basarabia, acestea bazându-se acum mai mult pe naționalitate și mai puțin pe dreptul internațional”[51].

În lunile aprilie-iunie 1940, în scopul ocupării Basarabiei și Bucovinei, URSS a concentrat pe teritoriul din stânga Nistrului numeroase unități militare. Concomitent, în vederea extinderii teritoriului RASSM pe seama României, a fost pregătită și conducerea autonomiei moldovenești. În urma operațiunilor militare din 28 iunie-3 iulie 1940 și a anexării Basarabiei la Uniunea Sovietică, competențele Comitetului regional moldovenesc al PC(b), cele ale Sovietului Suprem și Consiliului Comisarilor Poporului din RASSM au fost extinse și asupra teritoriului dintre Prut și Nistru. Întreaga Basarabie a fost încorporată în RASSM, prin urmare și în RSS Ucraineană. Organele de partid și sovietice ale RASSM se prezentau, astfel, în calitate de organe ale puterii de directivă, legislativă și executivă în Basarabia, iar după 2 august 1940 – în RSS Moldovenească (unională), până la alegerea, în ianuarie 1941, a Sovietului Suprem al RSSM.

Bibliografie:

1. BURLACU, Valentin. *Formarea și evoluția Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești (1924-1940)*. Academia Română – Institutul de Arheologie Iași, Muzeul Brăilei „Carol I”. București-Brăila: Editura Academiei Române, Editura „Istros” a Muzeului Brăilei „Carol I”, 2021. 690 p.

46 GRIBINCEA, Argentina, GRIBINCEA, Mihai, ŞIŞCANU, Ion. *Politica de moldovenizare în RASS Moldovenească. Culegere de documente* și *materiale.* Chișinău: Civitas, 2004. p. 3.

47 NEGRU, Gheorghe. *Politica etnolingvistică* în *RSS Moldovenească*. Chișinău, Editura Prut Internațional, 2000, p. 15.

48 ŞIŞCANU, Ion. Formarea și evoluția RASSM de la 1924 la 1940. În: *Cugetul,* 1992, nr. 5-6, p. 65.

49 KING, Ch. *Moldovenii. România, Rusia* și *politica culturală*. Chișinău: Arc, 2002, p. 227.

50 Idem, p. 56.

51 Idem, p. 54.

2. COJOCARU, Gheorghe. *Cominternul și originile „moldovenismului", Studiu și documente*. Chișinău: Civitas, 2009. 380 p.
3. *Formarea RSS Moldovenești și crearea Partidului Comunist al Moldovei. Culegere de documente și materiale*. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1986. 320 p.
4. GALUȘCENCO, Oleg. Crearea RASSM. În*: Revista de Istorie a Moldovei.* 1997, nr. 3-4, pp. 59-72.
5. NEGRU, Elena. Formarea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești și evoluția ei social-economică. În: *Revista de Istorie a Moldovei.* 2010, nr. 1 (81), pp. 161-169.
6. NEGRU, Elena. *Politica etnoculturală în Republica Autonomă Socialistă Sovietică Moldovenească (1924 – 1940)*. Chișinău: Prut Internațional, 2003. 160 p.
7. *istorie a regiunii Transnistrene din cele mai vechi timpuri până în prezent. Compendiu*. Chișinău: Civitas, 2007. 360 p.
8. ȘIȘCANU, Ion. Formarea și evoluția RASSM de la 1924 la 1940. În*: Cugetul*. 1992, nr. 5-6, pp. 56-62.
9. Idem. RASS Carelă – antecedentul RASS Moldovenești. În: *Studii de Arheologie și Istorie în onoarea profesorului Gheorghe Postică.* Ed.: Ludmila COADĂ, Pavel PARASCA. Chișinău: ULIM, 2014. 380 p.
10. Idem. *RASS* Moldovenească – o altă Carelie sovietică în planurile cominterniste ale Rusiei (1924*)*. În: *Akademos.* 2014, nr. 4 (35), pp. 58-65.
11. ȚÎCU, Octavian. *Homo Moldovanus Sovietic. Teorii și practici de construcție identitară în R(A)SSM (1924 - 1989)*. Chișinău: Arc, 2018. 420 p.